

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационния труд за получаване на образователна и научна степен „Доктор“ по:

Област на висше образование: 3. Социални, Стопански и правни науки

Професионално направление: 3.8. Икономика

Научна специалност: Организация и управление на производството

Автор на дисертационния труд: Аделина Гафур Гаши, докторант към катедра – „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен Университет – Пловдив

Тема на дисертационния труд: Инвестиционна политика на световната банка за развитие на Аграрния сектор на Косово.

Рецензент: проф.дн Димитър Иванов Костов от ВУСИ – Пловдив, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, научна специалност: икономика и управление.

Определен за член на Научното жури със Заповед №РД-16-16 от 14.01.2020 г. на ректора на АУ – Пловдив.

1. Кратко представяне на кандидата:

Аделина Гаши е завършила гимназия през 2007 г., през 2012 г. е получила бакалавърска степен във факултета по икономика на Колежа ААВ – RINVEST. През 2014 г. е получила диплома за магистърска степен във факултета по икономика в същия Колеж.

От 2017 г. е задочен докторант в катедра „Мениджмънт и маркетинг“ на АУ – Пловдив.

Работила е в Световната банка няколко години. Участвала е в много научни конференции.

2. Актуалност на проблема

Представеният дисертационен труд разглежда много важен въпрос от икономиката на Република Косово в условията на предприсъединителния й период към Европейския съюз.

Тематиката обхваща най-важните проблеми на аграрния сектор на Република Косово, а именно преструктуриране на аграрния сектор чрез използване на финансови средства от световните финансови институции. Актуалността и важността на проблема се определя от факта, че за Република Косово аграрния сектор е основен както в икономически аспект, така и за изхранването на населението.

Инвестиционната политика в аграрния сектор е в пряка зависимост от помощта на Световната банка. В тази връзка актуалността на темата придобива важност не само за аграрния сектор на страната, но и за политиката на държавата. От тук считам, че значението на дисертационния труд има не само значение за аграрния сектор, но има и национално значение за икономиката и политиката на Република Косово.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследването

Цел:

Целта на дисертационния труд е точно, кратко и ясно формулирана. Тя отговаря както на заглавието на дисертационния труд, така и на обосновката представена в увода за актуалността и значимостта на

изследваната тема. От целта ясно се разбира, че разглеждания проблем е актуален и важен.

Целта може да се формулира и само с едно изречение – да се установи ролята и влиянието на Световната банка за развитието на селското стопанство в Република Косово. Считам, че от това по-точно, по-ясно и по-кратко не може да се определи. Това е направила и авторката на дисертационния труд.

За да се подкрепи обосновката на целта, авторката е определила няколко въпроса за решаване, които определят и какво точно ще се търси да се постигне решаване на поставената цел.

Задачи: Задачите са в оптимален брой и много добре формулирани. Те са достатъчни, за да може да се постигне определената цел. Прави добро впечатление, че тяхното подреждане и решаване е много добре направено така, че разработвания проблем да бъде обхванат и в определена последователност чрез приемственост.

Съвсем логично се започва с изясняване на теоретичните въпроси от методологично и методично естество. Считам, че е точно определението, че инвестициите играят важна роля и са фактор, определящ конкурентоспособността на аграрния сектор. И затова докторантката е поставила тази задача на първо място.

Втора и трета задача се допълват взаимно. Това е добре, защото може по-пълно да се определи влиянието на Световната банка за развитие на земеделието в Косово.

Много правилно след решаване на тези задачи и идентифициране на подходите и стратегиите се поставя като последна задача да се формулират препоръките за подобряване на средата за инвестиции. Прави добро впечатление, че много логично се казва подобряване на инвестиционната среда въобще, а не само конкретно за инвестиции от Световната банка, независимо, че темата е конкретно за инвестиране от Световната банка. За мен това определя широкия поглед на докторантката върху проблема на дисертационния труд.

Предмет и обект на изследването:

Тук ще обърна внимание на подцелите, които формират изследователската теза с въпросите на измерване на инвестиционната политика на Световната банка, нейната роля, нейните инструменти за постигане на добри резултати и ползите от тази политика за фермерите и агробизнеса в Косово въобще.

Обекта на изследването е ясно формулиран в заглавието на дисертационния труд.

Изследователска теза на автора:

Темата на дисертационния труд е много конкретизирана и това определя тезата на докторантката да се формулира с едно изречение – инвестиционната политика на Световната банка за подкрепа на земеделието в Косово е ключов фактор за неговото развитие.

Подходи и методи на изследването:

При анализа е възприет дедуктивния подход за основен, подкрепен с основно използваните традиционни методи. За целта е използван и специализиран програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати:

Дисертационния труд е много добре онагледен, както по външен вид, така и по съдържание. Изготвен е съгласно изискванията и представен във вид удобен за четене.

За провеждане на изследването и довеждането му до добър резултат е използвана голям по обем емперична информация. Емперичната информация за изследването е осигурена от много източници. Използвани са 126 броя научни публикации и трудове на автори. Тази информация е подкрепена с информационни бюлетини от Световната банка и други международни финансови институции, така че списъка на използваните литературни източници е над 200.

Структурата на дисертационния труд е в класически вид на изложение. Разработката в общ обем от 209 страници и приложения. Материала е онагледен с 29 фигури и 95 таблици.

Отделните части на дисертационния труд са в оптимално съотношение. Материала е изложен по достъпен начин и позволява визуално и мисловно да се възприеме лесно и добре. Приложенията са също добре онагледени.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература:

Ще се спра по-подробно на структурата на дисертационния труд. От нея се вижда, че методическата част е отделна глава на разработката – втора глава. Това показва, че автора има добра теоретична подготовка и познава добре материята, по която разработва дисертационния труд.

Във въведението много подробно е проучена, идентифицирана и анализирана информацията свързана с ролята и значението на Световната банка за развитие на земеделието в Република Косово. Това е направено с много добра вещина при свързване на резултатите от земеделието с другите отрасли на икономиката на страната. Докторантката изразява собствено мнение относно ролята на международната финансова институция при инвестиране в страната. Авторката на дисертационния труд аргументира много добре своя избор по отношение на тематиката на изследването.

Тук във въведението авторката представя обширна информация за Световната банка и нейната роля при подпомагане развитието на земеделието в Република Косово. Това по-обширно въведение на този дисертационен труд се налага от факта, че обекта на изследването е извън България и за нас запознаващите се с изследването е необходима повече информация за изследвания обект. Считам това за голям плюс на дисертационния труд. Също във въведението са посочени ангажиментите на Световната банка към развитието на аграрния сектор в Република Косово. Считам, че по този начин още във въведението запознаващите се с материалите от изследването добиват представа относно големия обем работа извършен по отношение на проблема и голямата значимост на дисертационния труд.

Теоретичната част на дисертацията в обем от 26 страници показва критичния преглед, направен от докторантката по отношение на многото абзориранни автори публикуващи материали свързани с процеса на инвестиране. Това се прави чрез умело свързване на процеса на инвестиране с процеса на управление. Автора има свое виждане на въпросите на теориите и критичните анализи по този проблем.

Съвсем правилно докторантката обвързва въпросите на инвестирането с тези на доходите и производителността. Тя умело проследява

формирането на веригата от стойности и пазарното участие на аграрния сектор в икономиката на страната.

На първо място докторантката се спира подробно на инвестиционната теория и умело свързва процеса на инвестиции с размера на земеделското стопанство, дохода от земеделска дейност и работните места.

В тази част на първа глава тя обсъжда публикациите на редица автори, които имат отношение по макроикономическата теория. Авторката обсъжда техните дискусии и взема отношение по тях.

Значително място тя отделя на различните теории за капитала и инвестициите. Тези теории дават полезна информация и представа за инвестирането. Спрямо тях обаче авторката изяснява собствено критично мнение, което показва нейната голяма осведоменост по теоретичните въпроси на проблема на дисертацията. Докторантката прави анализ на група автори с публикации по отношение на несигурността на инвестициите.

На второ място в теоретичната част на дисертационния труд се разглежда ролята на инвестиционната подкрепа на Световната банка за развитие на селското стопанство в Република Косово.

В тази част на първа глава е направен обширен анализ на дейността на тези институции в световен мащаб и конкретно в Република Косово.

Подобен анализ се прави и на други финансови институции, като Международната банка за възстановяване и развитие, Международната асоциация за развитие, Многостранната агенция за гарантиране на инвестиции и други. Анализът на работата на тези международни финансови институции показва, че докторантката познава добре възможностите, които има Република Косово за финансиране отвън аграрния сектор на страната.

Както съобщих по-горе докторантката е разработила много добре методологията и методиката на изследването, което е дало възможност да отдели методическата част в самостоятелна глава на дисертационния труд.

Въз основа на задълбочения анализ на дейността на Световната банка и нейната роля във финансирането на аграрния сектор на Република Косово, авторката определя няколко критични фактора, които служат като основа на методиката. Основно тя възприема, че това са факторите: принос за формиране на дохода в земеделието, създаване на работни места, подобряване на производителността на труда, формиране на веригите на стойност, ефективност на земеделските стопанства, финансиране в сектора, размера на безвъзмездните средства и общия климат на инвестиции.

Тези фактори са идентифицирани като се използва дедуктивния подход. Въз основа на този анализ докторантката определя връзката между частните инвестиции в аграрния сектор и неговите детерминанти. В тази връзка тя разделя изследването в две части: първа част е преглед на съществуващите инвестиционни теории за идентифициране на най-важните компоненти влияещи върху развитието на аграрния сектор и втора част свързана с емпиричния анализ включващ методите и методологията за анализ на данните чрез анкетно проучване.

Обекта на емпиричния анализ е направен на 400 земеделски ферми. Личен принос на автора е както събирането и обработването на информацията, така и процедурата по подбор на анкетираните лица. Големият брой анкетирани и големият обем обработена информация доказва както достоверността на резултатите, така и добрата подготовка на докторантката.

Големият брой въпроси включени в анкетата показва също така, че резултатите са достоверни и могат да служат за изготвяне на дисертационен труд на високо ниво.

Принос на дисертационния труд е и хипотезите използвани за обработка на информацията.

Третата глава на дисертационния труд включва проектната част. Тази част е много точно определена като тематика, тъй като идентифицира инвестиционните параметри на модела. Напълно съм убеден, че е получен един научно-обоснован модел на инвестиране в аграрния сектор на Република Косово и това е дело и личен принос на докторантката.

В предлагания модел много умело с голяма вещина се анализират отделните хипотези и се намира тази, която доказва изследователската теза.

На основата на добрия, точен и доказан анализ се правят и най-верните изводи. Въз основа на тези изводи се правят и много добри препоръки. Направените препоръки, които са девет на брой и много добре обосновани са един отличен завършек на дисертационния труд.

Направеното заключение е много ясно и точно.

6. Приноси на дисертационния труд

Приемам справката за приносите в дисертационния труд и ги представям в следния вид:

I. Научни приноси:

1. Изяснена е същността на инвестициите и неговия принос в аграрния сектор.

2. Разработена е концептуална рамка за оценка на влиянието на Световната банка върху развитието на аграрния сектор в Република Косово.

3. Разработена е процедура за анкетиране на аграрни производители за събиране на информация относно инвестиционните процеси в сектора.

II. Научно-приложни приноси

1. Изяснена е същността на функциониране на Световната банка при инвестиране в Аграрния сектор на Република Косово.

2. Формулирани са препоръки за подобряване на аграрния сектор в Република Косово.

3. Разработен е модел с инвестиционни параметри за финансиране на аграрния сектор в Република Косово от Световната банка.

7. Критични бележки и въпроси

I. Въпроси:

1. Какъв е процента на финансиране на Световната банка на аграрния сектор в Република Косово от общия процент на чуждестранни инвестиции в сектора.

II. Критични бележки:

1. Липсва таблица за съкращенията.

2. Липсва Декларация за оригиналност и достоверност на ползваната информация (съгласно чл.27, ал.2 от ППЗРАСРБ).

8. Публикувани статии и цитирания

По дисертационния труд са направени повече от необходимите публикации. Те са публикувани в реномирани академични издания.

Представения автореферат отразява обективно съдържанието на дисертационния труд.

Представеният за защита дисертационен труд е напълно завършено научно изследване със значителна стойност за науката и практиката.

Авторът на дисертационния труд е изявен специалист в областта на икономиката. Владее няколко езика, има няколко специализации, което доказва че той може да бъде както добър специалист, така и добър учен.

Заклучение:

Въз основа на научените и приложените от докторантката различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи, считам че представеният дисертационен труд отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния Университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото научно жури също да гласува положително и да **ПРИСЪДИ** на Аделина Гафур Гаши образователна и научна степен (ОНС) „**ДОКТОР**“ по научна специалност „Организация и управление“ (на производството).